

УДК 159.9

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2023.54.28-35>

К. Кравченко, канд. психол. наук
e-mail: kravchenkoea250388@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-8140-1759,
О. Соколіна, канд. філос. наук
e-mail: olha.sokolina@knu.ua
ORCID ID: 0000-0003-0566-8467,
К. Кравченко, наук. співроб.
e-mail: ekaterinafinik@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7927-5204

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДБОРУ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО СИЛОВИХ СТРУКТУР СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Проаналізовано керівні документи силових структур сектору безпеки та оборони України щодо проведення заходів професійно-психологічного відбору кандидатів на військову службу по захисту територіальної цілісності та незалежності України. Визначено поняття професійно-психологічного відбору (ППВ) та його складових. Розглянуто проблематику особливостей проведення ППВ у Міністерстві внутрішніх справ України (Національній гвардії України, Національній поліції України, Державній прикордонній службі України, Державній службі з надзвичайних ситуацій), Службі безпеки України та ЗС України. Аналітичний огляд особливостей ППВ громадян України до силових структур сектору безпеки та оборони України дав змогу зробити висновки. Професійно-психологічний відбір у системі Міністерства внутрішніх справ України має як свої загальні спільні особливості, так і достатню кількість відмінностей, запозичення деяких з них дасть змогу підвищити якість ППВ кандидатів для проходження служби у цих та інших силових структурах. Особливістю професійно-психологічного відбору до Служби безпеки України є наявність методик, спрямованих на діагностику міжособистісних стосунків (варта уваги методика щодо визначення соціального інтелекту, тобто визначення здатності передбачити наслідки поведінки інших). Професійно-психологічний відбір у ЗС України потребує вдосконалення, що є важким завданням, зважаючи на велику кількість військово-облікових спеціальностей, а також великі втрати в підрозділах, які потребують не лише швидкого, але й якісного свого поповнення (ураховуючи повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України).

Ключові слова: професійно-психологічний відбір у ЗС України, професійно-психологічний відбір у Службі безпеки України, професійно-психологічний відбір у Міністерстві внутрішніх справ України, професійно-психологічний відбір у Національній гвардії України, професійно-психологічний відбір у Національній поліції України, професійно-психологічний відбір у Державній прикордонній службі України, професійно-психологічний відбір у Державній службі з надзвичайних ситуацій.

Постановка проблеми. ЗС України та інші силові структури сектору безпеки та оборони України потребують постійного притоку висококваліфікованих та вмотивованих кадрів, здатних ефективно протистояти російському агресору. Проте реалії сьогодення (у т. ч., великі втрати особового складу, які несуть силові структури), що полягають у необхідності комплектування підрозділів вищезазначених структур потрібною кількістю особового складу для виконання бойових завдань, унеможливають реалізацію якісного професійно-психологічного відбору (ППВ). У свою чергу, ця обставина знижує ефективність виконання зазначених завдань, у тому числі, призводить до значної кількості небойових втрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питань професійно-психологічного відбору громадян України до силових структур сектору безпеки та оборони України в останні роки звертались такі вітчизняні науковці: В. Мозговий досліджував вдосконалення системи професійно-психологічного відбору мобілізованих військовослужбовців у роботі військових комісаріатів [1]; О. Сорокіна, О. Березнюк, О. Карлович, В. Ганжа досліджували деякі аспекти проведення професійного психологічного відбору офіцерів медичної служби запасу [2]; І. Дехтяренко досліджував теоретико-методологічні засади здійснення професійного психологічного відбору військовослужбовців до Національної гвардії України [3]; автоматизації професійного психологічного відбору кандидатів на військову службу в Національну гвардію України була присвячена монографія за загальною редакцією І. Приходька [4]; Б. Прокопів розглядав психологічні аспекти професійного підбору на службу в правоохоронні органи [5]; В. Барко, В. Остапович розглядали

шляхи оптимізації професійно-психологічного відбору кандидатів на службу до Національної поліції України [6]; В. Ташматов досліджував професійно-психологічний відбір персоналу Державної служби України з надзвичайних ситуацій [7]; В. Платонов, Н. Оніщенко розглядали сучасний стан професійно-психологічного відбору в ДСНС [8] та багато інших. Незважаючи на достатньо ґрунтовні дослідження, питання практичних аспектів щодо особливостей проведення професійно-психологічного відбору досі потребують вдосконалення та доопрацювання.

Отже, аналіз особливостей проведення професійно-психологічного відбору громадян до силових структур сектору безпеки та оборони України, на нашу думку, буде сприяти у вирішенні питання відповідності вимог до військовослужбовця сучасними умовами та особливостями ведення бойових дій, до індивідуально-психологічних та функціональних можливостей кандидатів, до несення служби у силових структурах сектору безпеки та оборони України, а також оптимізації цього процесу.

Зважаючи на особливості аналізу досліджень у системі професійно-психологічного відбору громадян України до силових структур сектору безпеки та оборони України, основні зусилля по аналізу змісту проведення заходів ППВ були зосереджені саме на аналізі керівних документів силових структур, які регламентують коректність проведення відбору громадян України щодо захисту територіальної цілісності нашої держави.

Мета статті полягає в проведенні аналітичного огляду особливостей професійно-психологічного відбору громадян України до силових структур Сектору безпеки та оборони України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перед тим як розглядати особливості ППВ, нагадаємо, що до силових структур сектору безпеки та оборони України належать: Міністерство внутрішніх справ України (Національна поліція України, Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України та Державна служба з надзвичайних ситуацій України), Служба безпеки України та ЗС України.

ППВ у системі МВС України – система засобів, методів і прийомів, що забезпечує психологічне діагностичне оцінювання відповідності кандидата на службу в органи внутрішньої служби (ОВС) та вступу на навчання у ВНЗ МВС України вимогам обраної професії. Він здійснюється відповідно до нормативних документів МВС України, що регламентують цей напрям діяльності. Поняття професійного відбору охоплює систему профдіагностичного обстеження особи, спрямованого на визначення ступеня її придатності до окремих видів професійної діяльності згідно з нормативними вимогами.

Сучасна система ППВ кандидатів на службу в МВС функціонує відповідно до вимог відповідних керівних документів (Національна поліція України [9–13], Національна гвардія України [14–16], Державна служба надзвичайних ситуацій [17–20], Державна прикордонна служба України [21–22]). Основні вимоги керівних документів щодо функціонування єдиної системи професійного відбору громадян до органів внутрішніх справ узагальнені та висвітлені в методичних рекомендаціях [23]. До етапів реалізації зазначеної єдиної системи належать: 1) профорієнтаційне консультування кандидатів на службу в ОВС; 2) професійно-психологічний відбір (медико-фізіологічний; інтелектуальний; психологічний). У контексті аналізу зазначеної тематики зауважуємо саме психологічний складовий ППВ.

У структурах МВС України психологічний відбір передбачає проходження кандидатами спеціально розроблених тестів для визначення рівня психічного здоров'я та діагностики відхилень, а також визначення сукупності особистісних якостей кандидата, його здібностей, типу темпераменту, вміння швидко реагувати у складних ситуаціях. Слід зазначити, що саме у структурі МВС України, окрім загальних вимог, яким мають відповідати майбутні працівники ОВС (наявність певного освітньо-кваліфікаційного рівня, набір знань, умінь та навичок, які необхідні для успішного виконання професійних обов'язків), також визначений загальний перелік індивідуально-психологічних якостей особистості працівника ОВС, які відповідають вимогам професійної діяльності: 1) чесність як невід'ємна складова працівника ОВС. Він має вміти протистояти пропозиціям від сторонніх осіб, колег чи керівництва, які суперечать законодавству; 2) гуманність як прояв всезагальної любові до інших, адже людина – це найвища цінність нашої держави; 3) вміння швидко адаптуватися до змін навколишнього середовища; 4) вміння об'єктивно оцінювати ситуацію; 5) вміння адекватно реагувати в стресових ситуаціях; 6) неупередженість; 7) відповідальність.

Сам процес професійно-психологічного відбору у структурах МВС України має такий вигляд: за результатами психологічного тестування кожен кандидат повинен пройти співбесіду з кваліфікованою комісією (до складу якої входять два професійних психологи та представник громадськості для забезпечення прозорості професійного відбору), яка і визначає придатність чи непридатність кандидата до заміщення вакантної посади. З практичної точки зору, така стратегія відбору кадрів на службу до органів внутрішніх справ достатньо ефективна, оскільки є

багатоаспектною й охоплює всі сфери розвитку особистості. На нашу думку, зазначений вище процес ППВ стосується саме апарату МВС України та деяких його складових (Державна міграційна служба України, Експертна служба, можливо, Сервісні центри). У цьому аналітичному огляді, як було зазначено вище, авторів більше цікавить саме силовий його компонент МВС України (Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій та Національна гвардія України). Розглянемо більш детально особливості ППВ зазначених структур.

У **Національній гвардії України** (НГУ) професійно-психологічний відбір проводять згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ України від 08.12.2016 р. № 1285 "Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України" [14], де вказано, що професійно-психологічний відбір є одним із напрямів психологічного забезпечення та являє собою безперервний керований процес, що включає комплекс психодіагностичних заходів щодо виявлення рівня розвитку професійно важливих якостей особистості та визначення рівня придатності кандидатів для проходження військової служби за контрактом та служби у військовому резерві, участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національного персоналу або національного контингенту, навчання у вищих військових навчальних закладах (навчальних військових частинах (центрах), призначення кандидатів на керівні посади, а також прогнозування подальшої службово-бойової діяльності військовослужбовців за обраною військовою спеціальністю. Тут ми можемо побачити вже деталізацію методів, які використовуються, а саме: соціально-психологічне вивчення (оцінювання умов виховання і розвитку особистості, її професійної спрямованості, емоційно-вольових якостей, організаторських здібностей, особливостей спілкування і поведінки в колективі); психологічне та психофізіологічне обстеження (оцінювання пізнавальних психічних процесів (сприйняття, увага, пам'ять, мислення), властивостей нервової системи (сила, рухливість, лабільність, урівноваженість) і психомоторики, психологічних особливостей особистості (темперамент, характер, здібності)).

На нашу думку, достатньо вагомою перевагою саме НГУ в підході до ППВ є те, що методики та форми психологічних досліджень, психодіагностичний інструментарій та його програмне забезпечення перед своїм впровадженням у підрозділи проходить етап наукового дослідження та обґрунтування, яке проводиться науководослідним центром Національної академії НГУ (м. Харків). Ще однією достатньо вагомою перевагою ППВ НГУ є перелік психологічних та інших протипоказань, наявність яких унеможливорює проходження служби (навчання) [14]. До таких протипоказань належать: 1) обтяжена спадковими хворобами спадковість; 2) слабкий тип вищої нервової діяльності; 3) емоційна нестійкість; 4) висока емоційна збудливість; 5) низькі адаптаційні можливості нервової системи до навантажень стресового характеру; 6) інертність психічних процесів; 7) недостатність процесів мислення, пам'яті, уваги; 8) наявність акцентуацій особистості.

Загалом, можна зазначити, що в НГУ система професійно-психологічного відбору розроблена найбільше, особливо це стосується професіограм (психограм) та психологічних методик, які використовують для вивчення тих чи інших необхідних професійно важливих якостей. Наприклад, існують професіограми для військовослужбовців підрозділу НГУ з охорони особливо важливих об'єктів, підрозділу НГУ з охорони

дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав, підрозділу НГУ з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних, підрозділу НГУ з охорони громадського порядку, підрозділів НГУ спеціального та оперативного призначення [24].

Таким чином, можна побачити, що в НГУ дуже детально підходять до вивчення професійно важливих якостей військовослужбовців при проведенні професійно-психологічного відбору. Зокрема, проводять психологічне вивчення не лише загальних категорій осіб, а саме контрактників, резервістів, осіб, які плануються до залучення в міжнародні місії, вступників до ВВНЗ тощо, але і звертають увагу саме на специфіку діяльності. Загалом виділяють такі вимоги професії до індивідуально-психологічних якостей військовослужбовців: емоційно-вольові якості, професійна мотивація, особливості уваги та пам'яті (орієнтація на місцевості та в часі, просторова уява – для спецпризначенців), інтелектуальні особливості, комунікативні здібності, нейродинамічні та психомоторні особливості.

Порядок професійно-психологічного відбору кандидатів на службу в **Національну поліцію України** (НПУ), що регламентує черговість та послідовність застосування конкретних засобів та заходів з кадрового відбору, було впроваджено в діяльність підрозділів кадрового забезпечення наказом МВС України від 25.11.2003 р. № 1444 "Про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу поліції України", а також наказом МВС України від 24.04.2009 №177 "Про організацію початкової підготовки працівників органів внутрішніх справ України" [13]. Одразу слід зазначити, що, на відмінку від інших структурних підрозділів МВС України, у керівних документах саме Національної поліції значна увага приділяється проведенню конкурсу на займання вакантної посади. На нашу думку, якщо порівнювати ППВ у підрозділи НПУ з ППВ до лав НГУ, Державної прикордонної служби України (ДПСУ), не кажучи вже про порівняння із ЗСУ, то в НПУ є не стільки необхідність (хоча вона, безумовно, також), а можливість його проводити більш ретельно, з повноцінною комісією, проведенням бесід з кожним кандидатом тощо. Головною причиною наявності такої можливості є менший потік кадрів, особливо під час ведення бойових дій на території України (якщо порівнювати втрати НПУ та НГУ, ДПСУ під час виконання бойових завдань по відбиттю агресії російської федерації).

Спіраючись не тільки на керівні документи, але і на погляди науковців, які займаються питаннями ППВ до лав НПУ [5, 25, 26], можна зазначити, що досі існує ряд невирішених питань у ППВ, які мають суб'єктивний та об'єктивний характер. До перших належать питання недосконалості, а іноді і відсутності: кваліфікаційних характеристик і професіограм поліцейських спеціальностей; критеріїв оцінювання рівня психологічної придатності до служби в поліції; надійних методик дослідження ступеня готовності особистості до професійної діяльності та навчання; методів дослідження мотивів професійної діяльності; прогнозування профдеформації тощо. Друга категорія існуючих проблемних питань (об'єктивних) полягає в тому, що більшість видів службової діяльності поліцейських важко піддаються формалізованому опису, характеризуються багатофункціональністю, різноманітністю, відсутністю стереотипів, тісним контактом із різними категоріями людей. Незважаючи на це, існують загальні професійно важливі якості, що відображають службові функції поліцейських і професійно значущі аспекти їхньої діяльності: 1) загальні здібності та інтелектуальні якості; 2) загальна активність; 3) креативність; 4) пізнавальні якості; 5) комунікативні якості; 6) домінують

лідерські якості; 7) самоконтроль; 8) професійно-ділові якості; 9) фізичні якості [6, с. 13–26].

Провівши аналіз керівних документів та наукових напрацювань, незважаючи на наявність зазначених вище проблемних питань, можна виокремити особливості, які притаманні саме проведенню ППВ у НПУ. На нашу думку, основною такою особливістю при проведенні ППВ є не тільки констатація факту про відповідність претендента визначеним вимогам, але і прогнозування успішності подальшої діяльності, яка відбувається поетапно, а саме: 1) полягає у визначенні рівня логічних, вербальних і математичних здібностей кандидата, а також у виявленні його характерологічних рис, емоційного стану та стилю поведінки (перелік тестових завдань, затверджений наказом Національної поліції України від 02.12.2016 р. № 1257); 2) оцінювання психологічних складових особистості та її соціальної компетентності, причому, це відбувається в процесі виконання кандидатами практичних завдань (що також є певною особливістю саме НПУ); 3) полягає в аналізі отриманих результатів та складанні прогнозу успішності професійної діяльності кандидата та підготовкою довідки. Також слід зазначити про достатньо обґрунтований підбір психодіагностичних методик для проведення ППВ.

Розглянемо особливості проведення ППВ у **Державній службі надзвичайних ситуацій України** (ДСНС). Здійснення цієї процедури регулюється наказом МВС України від 31.08.2017 р. № 747 "Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій" [17], у якому визначено порядок професійного психологічного відбору та регламентовано психодіагностичний інструментарій для проведення відбору працівників на професії: рятувальник, пожежник, водій, диспетчер, водолаз, співробітник піротехнічного підрозділу, підрозділу радіаційного, хімічного та біологічного захисту, газодимозахисної служби, інженер (майстер) зв'язку, а також абітурієнтів на навчання. Але для інших професій, які є в секторі ДСНС України, процес проведення ППВ досі не регламентовано.

ППВ у ДСНС також складається з ряду етапів, але певною особливістю є те, що кожен з них є цілком самостійним для прийняття рішення щодо професійної придатності. Тобто рішення щодо непридатності кандидата, прийняте на будь-якому етапі, зазвичай закінчує подальшу процедуру обстеження. Наступною особливістю є те, що ППВ, а саме його психологічна складова, спрямована значною мірою на виявлення психопатології, а не на виявлення професійно важливих якостей (на відмінку від ППВ інших структурних складових МВС України). Тільки у керівних документах ДСНС зазначається, що ППВ може бути проведений в інший день, який узгоджений із самим кандидатом, у зв'язку з виявленими в нього стомленням, психоемоційним стресом, періодом адаптації після перенесеного захворювання тощо.

Ще однією особливістю ППВ відбору в ДСНС є визначення термінів дійсності результатів відбору – 6 місяців. Усі результати психологічного обстеження кандидатів реєструються в журналі обліку результатів психологічного обстеження кандидатів на службу та журналі обліку результатів психологічного обстеження кандидатів на навчання. У разі негативного висновку за результатами професійно-психологічного відбору допуск кандидата до повторного психологічного обстеження дозволяється не раніше ніж через 6 місяців після попереднього обстеження.

Оскільки виконання обов'язків рятувальника пов'язане з перебуванням в агресивних середовищах з високими температурами, задимленістю, відсутністю світла,

умовах невизначеності, переживанням стресу, замалої кількості часу для прийняття рішень та прямим ризиком для їхнього життя, відчуттям відповідальності за порятунк постраждалих, то в структурі ДСНС України особливе значення приділяють саме психофізіологічній складовій професійно-психологічного відбору. Також у керівних документах чітко визначені вимоги до проведення ППВ, а саме: має бути окреме приміщення, ізольоване від сторонніх подразників; доцільно проводити в ранковій години або у першій половині дня; перед обстеженням кандидат повинен бути не втомленим; не рекомендується проводити тестування після нічної зміни (безсоння), вживання алкоголю, у гострому періоді захворювань, під час прийому лікарських та інших препаратів, що впливають на психічний стан людини. А загалом, ППВ складається зі стандартних етапів. Особливістю такого виду відбору за показниками фізіологічних та психічних функцій, на відміну від попередніх, є не лише підвищення ефективності та надійності праці, але і скорочення строків підготовки, зменшення відсіву в процесі навчання, зниження плинності кадрів, виробничого травматизму.

Ще однією особливістю саме ППВ у ДСНС є використання додаткових методик для обстеження у разі, якщо попередні результати не повною мірою характеризують професійну придатність кандидатів. Незважаючи на зазначені вище особливості, самі фахівці ДСНС стверджують, що на сьогодні процес відбору кандидатів до служби в їхніх підрозділах вивчений недостатньо та потребує свого вдосконалення.

Перейдемо до аналізу особливостей ППВ у *Державній прикордонній службі України* (ДПСУ). На що одразу хотілося б звернути увагу, так це на мету ППВ, яка передбачає не тільки забезпечення якісного комплектування органів ДПСУ особовим складом, але і передбачає профілактику передчасної втрати здоров'я військовослужбовцями ДПСУ, а також попередження в них розвитку професійної деформації та девіантних форм поведінки під впливом негативних чинників професійної діяльності [21]. Також серед завдань ППВ можна виділити одне, яке вирізняє його від ППВ інших силових структур не тільки МВС України, а саме, виявлення осіб з асоціальними установками та корисливо-утилітарною мотивацією. Серед функцій ППВ також можемо спостерігати відмінності, окрім загальних функцій, які притаманні ППВ різних силових структур, зазначена ще одна – проведення оцінювання успішності професійної адаптації новоприбулих військовослужбовців.

Аналізуючи керівні документи ДПСУ, можна звернути увагу на ретельне висвітлення організаційних питань щодо збереження інформації про саму процедуру ППВ та її результати. Існують певні відмінності у використанні батареї психодіагностичних методик ДПСУ порівняно з іншими силовими структурами. Наприклад, психологи ДПСУ використовують загальні заходи професійно-психологічного відбору, які схожі з іншими структурними підрозділами МВС України, окрім письмового викладу думок кандидата за довільною формою у вигляді твору на тему "Моя майбутня професія та служба", його бажань, переконань, точок зору, сподівань тощо щодо майбутньої служби. Також у ДПСУ чітко визначені критерії "придатності/непридатності" за всіма методиками, які використовуються при професійному обстеженні. На відміну від ДСНС, у ДПСУ в разі винесення рішення про "непридатність" кандидата повторне тестування не відбувається. Окрім загальних вимог, які висуваються кандидатам для проходження служби в ДПСУ, є додаткові вимоги, які стосуються окремих посад [21].

Отже, провівши аналіз особливостей проведення професійно-психологічного відбору в ДПСУ, можна зазначити такі особливості: 1) дуже велика увага приділяється конфіденційності та збереженню результатів ППВ; 2) визначені кількісні критерії "придатності/непридатності" кандидатів; 3) дотримується етапність проходження ППВ до вступу у ВНЗ, а саме, якщо кандидат не проходить попередній етап відбору, то його не допускають до наступного, тобто полегшується робота групи ППВ.

Із негативних аспектів ППВ, які варті уваги, вказані такі: 1) досі застосовується багато застарілих психологічних методик, які свого часу були розроблені для льотчиків Повітряних сил (мабуть ще СРСР); 2) одним із завдань ППВ є визначення корисливо-утилітарної мотивації кандидатів на службу, при цьому в переліку психологічних тестів немає жодної методики, яка могла б дослідити наявність цієї характеристики; 3) прописані додаткові вимоги до певних посад ДПСУ, що, безумовно, є позитивним явищем, але відсутній підбір методик, які б забезпечили їхнє вивчення та аналіз.

Отже, професійно-психологічний відбір у системі силового компонента МВС України має як свої загальні спільні особливості, так і достатню кількість відмінностей. Здійснивши аналіз цих особливостей, ми намагались майже не оцінювати їх, а акцентувати на їхньому існуванні. На етапі проміжного висновку цього аналітичного опису зазначаємо, що, перейнявши хоча б деякі з розглянутих особливостей і відобразивши їх у кожному силовому компоненті МВС України, можна підвищити якість професійно-психологічного відбору кандидатів для проходження служби в зазначених підрозділах. Також зазначені особливості були б доречні в інших силових структурах.

ППВ до лав Служби безпеки України. Враховуючи специфіку діяльності зазначеної силової структури сектору безпеки та оборони України, інформації для ґрунтовного аналізу ППВ було обмаль, проте достатньо, щоб зробити певні висновки. Загалом є цілий перелік керівних документів, які обумовлюють ППВ, але ті, що перебувають у відкритому доступі, обумовлюють лише вступ до ВВНЗ СБУ та прописують загальні особливості його проведення. Безумовно, особлива увага приділяється спеціальній перевірці кандидатів.

Згідно з Наказом Центрального управління Служби безпеки України від 01.03.2012 р. № 79 "Інструкція про порядок організації та проведення професійно-психологічного відбору кандидатів на навчання у вищих військових навчальних закладах Служби безпеки України" [27] та на перелік методик, які в ньому зазначені, можна визначити категорії психологічних характеристик, що потребують вивчення, та певні їхні особливості. До основних категорій вивчення належать, безумовно, особистісні характеристики кандидата, його інтелектуальні здібності та мотиваційна сфера (аналогічно до інших силових структур). Але увагу привертає велика кількість методик, спрямованих на зазначені категорії, а саме: особистісні характеристики – 7 психодіагностичних методик; інтелектуальні здібності – 3; мотиваційна сфера – 3. Існують декілька припущень з цього приводу: 1) велика кількість методик зумовлена необхідністю досконалого вивчення кандидата ("якщо одна методика щось пропустить, то інша покаже"); 2) представлений перелік методик є загальним, серед них обираються необхідні для кожної спеціалізації службової діяльності (це припущення є більш імовірне, виходячи з того, що регламент ППВ – це 4 год, а весь перелік визначених методик пройти за цей час неможливо). Характерною відмінністю серед переліку методик для проведення ППВ інших силових структур є

наявність методик, які спрямовані на діагностику міжособистісних стосунків. Проте окремої уваги заслуговує методика з визначення соціального інтелекту, тобто визначення здатності передбачити наслідки поведінки інших.

ППВ до Збройних Сил України (ЗСУ). Професійно-психологічний відбір у ЗСУ є основною частиною військово-професійного відбору, що містить аналіз біографічних даних, оцінювання загальноосвітньої та фізичної підготовленості, стану здоров'я, а також соціально-психологічне вивчення особистості військовослужбовця та психофізіологічне обстеження. На нашу думку, ППВ у ЗСУ зазнав певних змін у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України. До середини 2022 р. ще мали свою актуальність такі документи: Наказ МОУ від 10.12.2014 р. № 883 "Інструкція з організації професійно-психологічного відбору у Збройних Силах України" [28] та Наказ МОУ від 16.01.2017 р. № 25 "Про затвердження Змін до Інструкції з організації професійно-психологічного відбору у Збройних Силах України" [29]. Зазначені керівні документи регламентували діяльність посадових осіб, які здійснюють заходи ППВ у ЗСУ. Також керівним документом, який визначав перелік психодіагностичних методик для професійно-психологічного відбору, була "Комплексна методика професійно-психологічного відбору кандидатів на навчання у ВВНЗ (ВНП ЗВО) та навчальних центрах за дефіцитними спеціальностями", затверджена начальником Генерального штабу ЗСУ від 05.03.2021 р. [30]. Загалом, загальна система проведення ППВ у ЗСУ України дійсно потребувала свого реформування і, на нашу думку, це було пов'язано з такими чинниками:

- у зв'язку з великою кількістю військово-облікових спеціальностей існують певні складнощі щодо створення професіограм та, відповідно, психограм;
 - зазначені вище обставини ускладнюють підбір психологічних методик, які були б науково-обґрунтовані та вивчали дійсно необхідні професійно-психологічні якості;
 - досі використовують застарілі психологічні методики, які не пройшли валідацію на вибірках певних спеціальностей;
 - існує велика кількість керівних документів, що регламентують проведення ППВ з різними категоріями громадян України, які в деяких випадках суперечать один одному;
 - використовують велику кількість психологічних методик (деякі дублюють об'єкт вивчення), що робить процес проведення професійно-психологічного відбору достатньо тривалим;
 - відсутнє єдине програмне забезпечення для проведення професійно-психологічного відбору.
- Станом на сьогодні основним керівним документом, який обумовлює проведення ППВ, є наказ МОУ від 12.09.2022 р. № 272 "Про затвердження Інструкції з організації професійно-психологічного відбору в Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту" [31]. Введення в дію зазначеного керівного документа не вирішило всіх проблемних питань проведення ППВ до лав ЗСУ, але суттєво вдосконалило існуючу систему, а саме:
- вдосконалено перелік психологічних методик для проведення ППВ (обґрунтовано використання більш раціональних психологічних методик, завдяки чому зменшився їхній обсяг, а як наслідок, досягнуто оптимізації часу проведення ППВ);
 - розширено перелік категорії осіб, які проходять ППВ (окремо підібрані психологічні тести для осіб, які не

мають досвід проходження служби і які мають такий досвід (рядовий та сержантський склад), окремо для осіб офіцерського складу; військовозобов'язані за призовом під час мобілізації на особливий період; кандидати для участі в міжнародних операціях з підтримки миру тощо);

- додатково запропоновано окремий блок психологічних тестів для особового складу, який потребує поглибленого вивчення їхніх психологічних станів, процесів та властивостей.

Окрім того, введення в дію зазначеного керівного документа дозволило фахівцям науково-дослідного центру Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка створити і впровадити в освітній процес та підрозділи ЗСУ демоверсію програмного забезпечення "PSY-prof" для проведення професійно-психологічного відбору громадян України до ЗС України та Державної спеціальної служби транспорту [32]. Серед основних переваг програмного забезпечення "PSY-prof" зазначимо такі: 1) стандартизація та автоматизація процедури проведення ППВ; 2) усунення людського фактора на етапі обчислювання даних, що унеможливорює вплив на отримані результати; 3) систематизація статистичних даних щодо кадрового потенціалу ЗС України; 4) використання більш раціональних методик, завдяки чому зменшився їхній обсяг, у результаті чого досягнуто оптимізації часу проведення ППВ; 5) відповідність керівним документам [31]; 6) інтуїтивно зрозумілий та ергономічний інтерфейс; 7) демоверсія програмного забезпечення не висуває високі вимоги до ПЕОМ, що враховує матеріально-технічні спроможності підрозділів ЗСУ.

На нашу думку, вдосконалення та ефективне застосування ППВ ЗСУ є найважчим завданням порівняно з іншими силовими структурами, особливо в умовах ведення повномасштабних бойових дій. Це пов'язано не лише з великою кількістю військово-облікових спеціальностей, але і з великими втратами в підрозділах, що потребують не лише швидкого, але й якісного свого поповнення.

Висновки. Проаналізувавши особливості професійно-психологічного відбору до силових структур сектору безпеки та оборони України, дійшли до таких висновків:

- кожна з розглянутих систем проведення ППВ силових структур не є досконалою, але має свої особливості та переваги;
- необхідне наукове обґрунтування як організаційних процесів ППВ, так і методологічних та методичних;
- потребує подальшої уваги розробка професіограм та психограм різних спеціалізацій силових структур: вдосконалення існуючих та створення їх там, де вони поки що відсутні, а як наслідок – підбір відповідних психодіагностичних методик;
- потребують вдосконалення підходи щодо збереження інформації не лише про отримані результати конкретних кандидатів, але і про сам процес проведення ППВ та методики, що до нього входять;
- необхідно переглянути критерії оцінювання психологічної придатності до проходження служби.

На нашу думку, ведення повномасштабних бойових дій на території України не має стати перешкодою щодо подальшого реформування та розвитку систем ППВ, а навпаки, повинно стимулювати до збільшення темпів на шляху до реалізації окреслених завдань щодо їхнього вдосконалення, враховувати досвід ведення бойових дій для забезпечення спільної мети професійно-психологічного відбору всіх силових структур – це поповнення лав

силових структур висококваліфікованими кадрами, які будуть спроможні захистити суверенітет та територіальну цілісність нашої держави.

Список використаних джерел

1. Мозговий В. І. Вдосконалення системи професійно-психологічного відбору мобілізованих військовослужбовців в роботі військових комісаріатів : мат-ли Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю // Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи. Київ : Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2016. С. 69–72.
2. Сорокіна О. Ю., Березнюк О. П., Карлович О. Л., Ганжа В. А. Деякі аспекти проведення професійного психологічного відбору // Здоров'я суспільства / Health of Society, 2021. Т. 10, № 5. С. 146–150.
3. Дехтяренко І. С. Теоретико-методологічні засади здійснення професійного психологічного відбору військовослужбовців до Національної гвардії України // *Ůridična psihologija*, 2022. № 2(31). С. 47–53.
4. Автоматизація професійного психологічного відбору кандидатів на військову службу в Національну гвардію України : монографія / за ред. І. Приходька, 2020. URL: https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/Monografija_avtomatizacija_psihologijchnogo_vjvodu.pdf (дата звернення 14.04.2023).
5. Прокопів Б. Психологічний аспект професійного підбору на службу в правоохоронні органи // Актуальні проблеми правознавства, 2017. Вип. 4(12). С. 263–267.
6. Барко В. І., Остапович В. П. Шляхи оптимізації професійно-психологічного відбору кандидатів на службу до Національної поліції України // Право і безпека, 2017. № 1(64). С. 13–26.
7. Ташматов В. А. Професійно-психологічний відбір персоналу Державної служби України з надзвичайних ситуацій : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 17 черв. 2022) // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття (до 25-річчя Національного університету "Одеська юридична академія" та 175-річчя Одеської школи права). У 2 т. / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса : Вид. дім "Гельветика", 2022. Т. 1. С. 310–313.
8. Платонов В. М., Оніщенко Н. В. Сучасний стан професійно-психологічного відбору в ДСНС : мат-ли III міжвідом. наук.-практ. кругл. столу (Київ, 29 квіт. 2021) / ред. : В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін. // Актуальні питання психологічного забезпечення діяльності Національної поліції та закладів вищої освіти МВС України. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 125–128.
9. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради, 2015, № 40-41, ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 15.04.2022).
10. Про затвердження порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських : Наказ МВС України від 06.02.2019 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text> (дата звернення: 15.04.2022).
11. Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції : Наказ МВС України від 16.02.2016 р. № 105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16#Text> (дата звернення: 03.05.2022).
12. Про організацію добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських : Наказ МВС України від 25.12.2015 р. № 1631. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0049-16#Text> (дата звернення: 03.05.2022).
13. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 24.04.2009 №177 "Про організацію початкової підготовки працівників органів внутрішніх справ України". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0177320-09#Text> (дата звернення: 03.05.2022).
14. Про затвердження Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України : Наказ МВС України від 08.12.2016 р. № 1285. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0080-17#Text> (дата звернення: 03.05.2022).
15. Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 28.07.2004 р. № 842. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-04#Text> (дата звернення: 12.05.2022).
16. Про затвердження Правил відбору та прийому до вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 04.11.2008 р. № 568. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1174-08#Text> (дата звернення: 12.05.2022).
17. Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій : Наказ МВС України від 31.08.2017 р. № 747. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-17#Text> (дата звернення: 12.05.2022).
18. Тимчасова інструкція про порядок відбору, вивчення та призначення осіб, які приймаються на службу на посади рядового і начальницького складу МНС України : Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 14.01.2004 р. № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0479-04#Text> (дата звернення: 23.05.2022).
19. Про затвердження Методичних вказівок проведення психофізіологічного професійного відбору кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи : Наказ МОЗ України від 11.07.2006 р. № 464. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0464282-06#Text> (дата звернення: 23.05.2022).
20. Про затвердження переліку робіт, де є потреба у професійному доборі : Наказ МОЗ України від 23.09.1994 р. № 263/121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0018-95#Text> (дата звернення: 23.05.2022).
21. Інструкція про порядок організації та проведення професійно-психологічного відбору кандидатів для проходження військової служби за контрактом у Державній прикордонній службі України : Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 15.05.2009 р. № 354. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0495-09#Text> (дата звернення: 23.05.2022).
22. Про затвердження змін до Інструкції про порядок організації та проведення професійно-психологічного відбору кандидатів для проходження військової служби за контрактом у Державній прикордонній службі України : Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 11.06.2012 р. № 430. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-12#Text> (дата звернення: 23.05.2022).
23. Проведення професійно-психологічного відбору у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання : методичні рекомендації / В.Г. Андросюк, О.А. Галустян, Л.М. Захаренко та ін. Київ, 2018. 20 с.
24. Автоматизований психодіагностичний комплекс визначення професійної придатності кандидатів на військову службу у внутрішні війська МВС України і навчання у вищих військових навчальних закладах МВС України : монографія / І.В. Воробйова, І.І. Приходько, С.Т. Полторах та ін. ; за заг. ред. І.І. Приходька. 2-ге вид. Харків : НА НГУ, 2016. 296 с.
25. Запорожцева Г. Є. Психологічний аналіз професійної діяльності дільничного інспектора міліції та визначальні умови її удосконалення : дис... канд. психол. наук: 19.00.06; Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2002. 246 с.
26. Литвин В. В. Зарубіжний досвід професійно-психологічного відбору поліцейських кадрів // *Ůridična psihologija*, 2017. № 1(20). URL: <https://psychped.naiu.kiev.ua/article/download/426/428> (дата звернення: 20.03.2023).
27. Інструкція про порядок організації та проведення професійно-психологічного відбору кандидатів на навчання у вищих військових навчальних закладах Служби безпеки України : Наказ Центрального управління Служби безпеки України від 01.03.2012 р. № 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0436-12#Text> (дата звернення: 11.06.2022).
28. Інструкція з організації професійно-психологічного відбору у Збройних Силах України : Наказ Міністерства оборони України від 10.12.2014 р. № 883. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0013-15#Text> (дата звернення: 18.06.2022).
29. Про затвердження Змін до Інструкції з організації професійно-психологічного відбору у Збройних Силах України : Наказ МОУ від 16.01.2017 р. № 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0187-17#Text> (дата звернення: 18.06.2022).
30. Комплексна методика професійно-психологічного відбору кандидатів на навчання у ВВНЗ (ВНП ЗВО) та навчальних центрах за дефіцитними спеціальностями // Гол. управління морально-психол. забезпечення ЗСУ, 2021. 05 бер. URL: <https://SprotyVG7.com.ua> (дата звернення: 20.06.2022).
31. Про затвердження Інструкції з організації професійно-психологічного відбору у Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту : Наказ Міністерства оборони України від 12.09.2022 р. № 272. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1088-22#Text> (дата звернення: 20.03.2023).
32. Методичні рекомендації проведення професійно-психологічного відбору із застосуванням програмного забезпечення PSY-prof. Військова навчально-методична публікація військовим організаційним структурам щодо проведення професійно-психологічного відбору із застосуванням програмного забезпечення PSY-prof : ВП 1-00(160)/250 // Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка спільно з Управлінням психологічного забезпечення ГУМПС ЗСУ, 2022. 219 с.

References

1. Mozgoviy, V.I. (2016). Improvement of the system of professional and psychological selection of mobilized servicemen in the work of military commissariats. *Military psychology in the dimensions of war and peace: problems, experience, prospects: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation. Scientific edition*. Kyiv: KNU named after Taras Shevchenko. Kyiv: VYDAVNYTSTVO. 69-72 [In Ukrainian].

2. Sorokina, O.Yu., Bereznyuk, O.P., Karlovych, O.L., Ganja V.A. (2021). Some aspects of professional psychological selection. *Health of Society*. Volume 10, No. 5. 146-150. [In Ukrainian].
3. Dekhtyarenko, I.S. (2022). Theoretical and methodological principles of professional psychological selection of servicemen for the National Guard of Ukraine. *Uridična psihologija*. No 2(31). 47-53 [In Ukrainian].
4. Automation of professional psychological selection of candidates for military service in the National Guard of Ukraine (2020). monograph. https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/Monografija_avtomatizacija_psikholog_jochnogo_vjodboru.pdf.
5. Prokopiv, B. (2017). Psychological aspect of professional selection for service in law enforcement agencies. *Actual problems of jurisprudence*. Issue 4 (12). 263-267. [In Ukrainian].
6. Barko, V.I., Ostapovich, V.P. (2017). Ways to optimize the professional and psychological selection of candidates for the National Police of Ukraine. *Law and Security*. 1 (64). 13-26. [In Ukrainian].
7. Tashmatov, V.A. (2022). Professional and psychological selection of personnel of the State Service of Ukraine for emergency situations. *The European choice of Ukraine, the development of science and national security in the realities of large-scale military aggression and global challenges of the 21st century* (to the 25th anniversary of the National University "Odesa Law Academy" and the 175th anniversary of the Odessa School of Law): in 2 volumes: materials of International Sci.-practice conf. (Odesa, June 17, 2022) / edited by: S.V. Kivalov. Odesa: "Helvetika" Publishing House. Vol. 1. 310-313. [In Ukrainian].
8. Platonov, V.M., Onishchenko, N.V. (2021). The current state of professional and psychological selection in the State Emergency Service. *Current issues of psychological support for the activities of the National Police and institutions of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine*: materials of the III interagency. science and practice of the round table (Kyiv, April 29, 2021) / [edited by: V.V., Chernei, S.D., Husarev, S.S., Chernyavskiy, etc.]. Kyiv: National. Acad. internal of affairs. 125-128. [In Ukrainian].
9. Law of Ukraine on the National Police dated July 2, 2015 No. 580-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
10. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated February 6, 2019 No. 88 "On approval of the procedure for organizing the system of psychological support for police officers, employees of the National Police of Ukraine and cadets (students) of higher education institutions with specific training conditions that train police officers". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text>.
11. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 16.02.2016 No. 105 "On approval of the Regulation on the organization of initial professional training of police officers who have been hired for the first time in the police service". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16#Text>.
12. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 25.12.2015 No. 1631 "On the organization of selection (competition) and promotion in the service of police officers". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0049-16#Text>.
13. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 04.24.2009 No. 177 "On organization of initial training of employees of internal affairs bodies of Ukraine". <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0177320-09#Text>.
14. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 08.12.2016 No. 1285 "On approval of the Regulation on psychological support in the National Guard of Ukraine". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0080-17#Text>.
15. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated July 28, 2004 No. 842 "On the further development of the service of psychological support of the operational-service activities of the internal affairs bodies of Ukraine." <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-04#Text>.
16. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 04.11.2008 No. 568 "On approval of the Rules of selection and admission to higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1174-08#Text>.
17. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 31.08.2017 No. 747 "On approval of the Procedure for psychological support in the State Emergency Service of Ukraine". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-17#Text>.
18. Order of the Ministry of Emergency Situations and Protection of the Population from the Consequences of the Chernobyl Disaster dated January 14, 2004 No. 14 "Temporary Instruction on the Procedure for the Selection, Examination and Appointment of Persons Who Are Accepted for Service to the Positions of the Ordinary and Chief Staff of the Ministry of Emergency Situations of Ukraine." <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0479-04#Text>.
19. Order of the Ministry of Health of Ukraine dated 11.07.2006 No. 464 "On the approval of the Methodological Guidelines for psychophysiological professional selection of candidates for training in higher educational institutions of the Ministry of Emergency Situations and in matters of population protection from the consequences of the Chernobyl disaster". <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0464282-06#Text>.
20. Order of the Ministry of Health of Ukraine dated September 23, 1994 No. 263/121 "On approval of the list of jobs where there is a need for professional selection." <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0018-95#Text>.
21. Order of the Administration of the Border Service of Ukraine dated 15.05.2009 No. 354 "Instructions on the procedure for organizing and conducting professional and psychological selection of candidates for military service under a contract in the State Border Service of Ukraine". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0495-09#Text>.
22. Order of the Administration of the State Border Guard Service of Ukraine dated 11.06.2012 No. 430 "On approval of changes to the Instructions on the procedure for organizing and conducting professional and psychological selection of candidates for military service under a contract in the State Border Guard Service of Ukraine." <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-12#Text>.
23. Androsiuk, V.G., Galustyan, O.A. etc. (2018). Conducting professional and psychological selection in institutions of higher education with specific learning conditions: methodical recommendations. Kyiv. [In Ukrainian].
24. Vorobyova, I.V., Prykhodko, I.I., Poltorak, S.T., etc. (2016). Automated psychodiagnostic complex for determining the professional suitability of candidates for military service in the internal troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and training in higher military educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: monograph; in general ed. Prof. I.I. Pryhodko, 2nd ed. Kharkiv. [In Ukrainian].
25. Zaporozhtseva, G.E. (2002). Psychological analysis of the professional activity of the precinct police inspector and determining conditions for its improvement. Dis... Cand. psychol. Sciences: 19.00.06; National Academy of Internal Affairs of Ukraine. Kyiv. [In Ukrainian].
26. Lytvyn, V.V. (2017). Foreign experience of professional and psychological selection of police personnel. *Uridična psihologija*. 1 (20). <https://psychped.naiu.kiev.ua/article/download/426/428>
27. Order of the Central Administration of the Security Service of Ukraine dated March 1, 2012 No. 79 "Instructions on the procedure for organizing and carrying out the professional and psychological selection of candidates for training in higher military educational institutions of the Security Service of Ukraine". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0436-12#Text>.
28. Order of the Ministry of Defense of Ukraine dated December 10, 2014 No. 883 "Instructions for the organization of professional and psychological selection in the Armed Forces of Ukraine." <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0013-15#Text>.
29. Order of the Ministry of Education and Culture dated January 16, 2017 No. 25 "On Approval of Changes to the Instruction on the Organization of Professional and Psychological Selection in the Armed Forces of Ukraine." <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0187-17#Text>.
30. The comprehensive methodology of professional and psychological selection of candidates for study at VVNIZ (VNP ZVO) and training centers for scarce specialties was approved by the Chief of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine on March 5, 2021. <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/05/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D0%9F%D0%9F%D0%92.pdf>.
31. Order of the Ministry of Defense of Ukraine dated September 12, 2022 No. 272 "On approval of the Instructions for the organization of professional and psychological selection in the Armed Forces of Ukraine and the State Special Transport Service". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1088-22#Text>.
32. VP 1-00(160).250. (2022). Methodical recommendations for professional psychological selection using PSY-prof software. Military educational and methodical publication for military organizational structures regarding professional and psychological selection using the PSY-prof software. Taras Shevchenko Kyiv National University Military Institute together with the Department of Psychological Support of the Armed Forces of the Armed Forces of Ukraine [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 31.05.23

K. Kravchenko, PhD (Psychol.)
e-mail: kravchenkoea250388@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-8140-1759,
O. Sokolina, PhD (Philos.)
e-mail: olha.sokolina@knu.ua
ORCID ID: 0000-0003-0566-8467,
K. Kravchenko, Researcher
e-mail: ekaterinafinik@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7927-5204
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

**ANALYTICAL REVIEW OF THE FEATURES OF THE PROFESSIONAL
AND PSYCHOLOGICAL SELECTION OF CITIZENS OF UKRAINE
FOR SECURITY FORCES OF THE SECTOR OF SECURITY AND DEFENSE OF UKRAINE**

The authors of the article analyzed the guiding documents of the security forces of the security and defense sector of Ukraine regarding the conduct of professional and psychological selection of candidates for military service to protect the territorial integrity and independence of Ukraine. The concept of professional and psychological selection and its components are defined. The problems of the peculiarities of professional and psychological selection in the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (National Guard of Ukraine, National Police of Ukraine, State Border Service of Ukraine, and State Service for Emergency Situations), Security Service of Ukraine, and Armed Forces of Ukraine are considered. An analytical review of the features of the professional and psychological selection of Ukrainian citizens to the security forces of the security and defense sector of Ukraine made it possible to draw the following conclusions. Professional and psychological selection in the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine has both its general common features and a sufficient number of differences, borrowing at least some of them will make it possible to improve the quality of professional and psychological selection of candidates for service in these and other security forces. A feature of professional and psychological selection for the Security Service of Ukraine is the availability of methods aimed at diagnosing interpersonal relationships (the method for determining social intelligence, in other words, determining the ability to predict the consequences of the behavior of others, is worth paying attention to). Professional and psychological selection in the Armed Forces of Ukraine needs improvement, which is a difficult task, taking into account a large number of military accounting specialties, as well as large losses in units that need not only quick but also high-quality replenishment (taking into account the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine).

Keywords: professional and psychological selection in the Armed Forces of Ukraine, professional and psychological selection in the Security Service of Ukraine, professional and psychological selection in the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, professional and psychological selection in the National Guard of Ukraine, professional and psychological selection in the National Police of Ukraine, professional and psychological selection in the State Border Service of Ukraine, professional and psychological selection in the State Service for Emergency Situations.